

Kā nosaka saskarsmes tiesības?

Saskarsmes tiesība pamatā regulēta Civillikuma (CL) 177., 178. un 181.pantā.

No iepriekš minētajām tiesību normām izriet, ka saskarsmes tiesība būtībā ir to tiesību kopums, kas piemīt vecākam, kurš nerealizē bērna ikdienas aizgādību un vecāku šķirtas dzīves gadījumā ikdienā nedzīvo kopā ar bērnu. Saskarsmes tiesības realizēšanas kārtību – laiku, vietu, ilgumu – nosaka vecāki, savstarpēji vienojoties, vai tiesa (izprasot bāriņtiesas atzinumu).

Jānorāda, ka saskarsmes tiesības ir bērna personiskās tiesības, kas nav atkarīgas no bērna vecuma vai citām īpašībām, jo saskarsme ir personisko attiecību veidošana starp vecāku un bērnu, kuras īstenošanā otrs vecāks nevar pārstāvēt bērnu. Savukārt vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns šķirts no viena vai abiem vecākiem.

Saskaņā ar CL 178.panta ceturto daļu pastāv 2 saskarsmes tiesības realizācijas mehānismi:

- saskarsmes kārtību nosaka vecāki ar savstarpēju vienošanos (uzskatāms, ka strīds starp vecākiem nepastāv);
- saskarsmes kārtību nosaka tiesa ar spriedumu (uzskatāms, ka starp vecākiem pastāv strīds).

Iesniedzot tiesā prasības pieteikumu par saskarsmes kārtības noteikšanu, stingri jāievēro vairākas Civilprocesa likuma (CPL) tiesību normas (piemēram, CPL 128., 129., 130.pants u.c.), īpaši jāievēro CPL 29.¹nodaļā "Lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām" ietvertās tiesību normas, kuras attiecināmas uz lietām, kas izriet no saskarsmes tiesībām, jo, ja iztrūkst kāds svarīgs prasības pieteikuma elements, tiesa var lemt atteikt pieņemt prasības pieteikumu par saskarsmes kārtības noteikšanu (CPL 132.pants) vai lēmumu atstāt prasības pieteikumu bez virzības, nosakot termiņu trūkumu novēršanai (CPL 133.pants).

Par tiesas potenciālo atteikšanos pieņemt prasības pieteikumu jānorāda, ka CPL 132.pantā ir uzskaitīti nosacījumi, kuriem iestājoties tiesnesis var šādu lēmumu pieņemt.

Piemēram, tiesnesis atteiksies pieņemt prasības pieteikumu par saskarsmes kārtības noteikšanu, ja prasības pieteikumā prasītājs būs kļūdaini izvēlējis tiesu, kurai prasības pieteikums adresēts. Prasītāji lietu piekritību nosaka saskaņā ar CPL 244.³panta trešo daļu ("prasību lietās, kas izriet no [...] saskarsmes tiesībām, ceļ tiesā pēc bērna dzīvesvietas") un nereti neievēro šā panta 1.¹daļā noteikto: "Par bērna dzīvesvietu lietās, kas izriet no [...] saskarsmes tiesībām, uzskatāma viņa vecāku deklarētā dzīvesvieta. Ja bērna vecāku deklarētās dzīvesvietas atrodas dažādās administratīvajās teritorijās, par bērna dzīvesvietu uzskatāma tā vecāka deklarētā dzīvesvieta, pie kura viņš dzīvo [...]".

Tātad, ja vecāku deklarētās dzīvesvietas atrodas dažādās administratīvajās teritorijās, bērna dzīvesvietu primāri vērtēs pēc tā vecāka deklarētās dzīvesvietas, pie kura bērns dzīvo, t.i., pēc vecāka, kurš realizē bērna ikdienas aprūpi un aizgādību, dzīvesvietas. Pretējā gadījumā tiesai būs pamats atbilstoši CPL 132.panta pirmās daļas 6.punktam atteikt pieņemt prasības pieteikumu, ja prasība celta pēc bērna dzīvesvietas, tomēr bērna ikdienas aprūpi un aizgādību īsteno atbildētājs, kura deklarētā dzīvesvieta atrodas citā administratīvajā teritorijā.

Par tiesneša potenciālo lēmumu atstāt prasības pieteikumu bez virzības, dodot termiņu trūkumu novēršanai, jānorāda, ka nosacījumi šāda lēmuma pieņemšanai ir paredzēti CPL 133.pantā. Proti, atbilstoši minētā panta pirmajai daļai tiesnesis atstāj prasības pieteikumu bez virzības, ja prasības pieteikumā nav visu CPL 128.panta otrajā vai ceturtajā daļā noteikto rekvizītu, prasības pieteikumam nav pievienoti CPL 129.pantā noteiktie dokumenti vai prasības pieteikums maza apmēra prasības lietā nav noformēts atbilstoši CPL 250.²⁰pantā noteiktajam.

Lielākā daļa minētajās tiesību normās noteikto nosacījumu un kritēriju ir viegli izpildāmi. Taču ne vienmēr prasītāji tos visus izprot viennozīmīgi. Piemēram, tiesnesis atstās bez virzības prasības pieteikumu par saskarsmes kārtības noteikšanu un noteiks termiņu trūkumu novēršanai, ja prasītājs būs kļūdījies attiecībā uz prasības pieteikuma lūgumu sadaļā norādāmo informāciju.

CPL 128.panta otrās daļas 7.punktā noteikts, ka prasības pieteikumā norādāmi prasītāja prasījumi. Prasījumiem ir jābūt izteiktiem konkrēti un precīzi, lai sprieduma rezolutīvajā daļā tiesa varētu konkrēti norādīt, kādi prasījumi tiek noraidīti vai apmierināti. Tomēr šāda informācija nereti ir gara un komplicēta, tādēļ ērtībai un pārskatāmībai nereti prasītāji saskarsmes kārtības informāciju atspoguļo tikai prasības aprakstošajā sadaļā, kas ir nepareizi. Lai nekļūdītos, prasības pieteikuma lūgumu sadaļā jābūt norādītai konkrētai kārtībai, kurš no vecākiem, kādā laikā, vietā un cik ilgi satiksies ar bērnu (CPL 244.²panta trešās daļas 1.punkts).

Tāpat tiesnesis atstās bez virzības prasības pieteikumu par saskarsmes kārtības noteikšanu un noteiks termiņu trūkumu novēršanai, ja, piemēram, prasītājs būs kļūdījies saistībā ar pievienojamo prasību norakstu skaitu.

Atbilstoši CPL 244.¹⁰ panta piektajai daļai par tiesas sēdi paziņo pusēm un uz tiesas sēdi uzaicina bāriņtiesas pārstāvi, tāpēc, esot šādam prasījumam (t.i., saskarsmes kārtības prasījumam), prasītājam jāpievieno prasības pieteikuma noraksts, kas nosūtāms bāriņtiesai atzinuma sniegšanai (kas ir nepieciešams, lai tiesa var pieņemt pamatotu spriedumu).

Neatkarīgi no tā, kādas darbības saistībā ar saskarsmes kārtības noteikšanu tiktu realizētas (noslēgta vecāku savstarpēja vienošanās par saskarsmes kārtību vai iesniegts attiecīgs prasības pieteikums tiesā), vienmēr jāņem vērā bērna intereses. Apzinoties, ka šāda rakstura lietās pušu apsvērumi bieži vien ir emocionāli, vecākiem jāspēj rast risinājums, ar kuru bērns tiktu traumēts un negatīvi iespaidots iespējami mazāk.